

Datum
2018-10-04
Vår referens
Lotta Fröding
Utvecklingssekreterare
lotta.froding@malmö.se

Tjänsteskrivelse

Remiss från Kulturdepartementet - Barns och ungas läsning - ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57) STK-2018-808

Sammanfattning

Inom ramen för satsningen *Hela Sverige läser med barnen* beslutade regeringen i september 2016 att ge Läsdelegationen i uppdrag att kartlägga och följa utvecklingen inom det läsfrämjande området. Syftet med betänkandet är att bidra till att ge alla barn och ungdomar mer likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsoplevelser.

Läsdelegationen har överlämnat betänkandet *Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället*. Delegationens identifierade utvecklingsområden:

- Små barns språkutveckling
- Läsning i skolan
- Skolbibliotek och läsning
- Läsning på fritidshem
- Läsning på lov
- Bibliotek och läsfrämjande
- Läsande förebilder
- Uppföljning av och samverkan kring barns och ungas läsning
- Samverkan kring barns och ungas läsning

Förskolenämnden, grundskolenämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden samt kulturnämnden har inkommit med yttranden. Samtliga ställer sig positiva till betänkandet och delar Läsdelegationens uppfattning om vikten av att motivera barn och unga till läsning.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslås besluta

1. Kommunstyrelsen godkänner stadskontorets förslag till yttrande och skickar yttrandet till Kulturdepartementet.

Beslutsunderlag

- SOU 2018:57
- Tjänsteskrivelse KSAU 181022 - Läsdelegationens betänkande, Barns och ungas läsning - ett ansvar för hela samhället
- Yttrande Läsdelegationens betänkande - Barns och ungas läsning, ett ansvar för hela

samhället

- Remissvar från grundskolenämnden
- Grundskolenämnden beslut 180919 §123 med Reservation (SD)
- Remissvar från gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden
- Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden beslut 180921 §112
- Remissvar från förskolenämnden
- Förskolenämnden beslut 180919 §108

Beslutsplanering

Kommunstyrelsens arbetsutskott 2018-10-22

Kommunstyrelsen 2018-10-29

Beslutet skickas till

Kulturdepartementet

Förskolenämnden

Grundskolenämnden

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Kulturnämnden

Ärendet

Att kunna läsa och skriva hör tillsammans med kunskaper och färdigheter i matematik till basfärdigheter och har betydelse för hur en elev kommer att lyckas i andra ämnen i sin utbildning. Det har även betydelse för en individs framgång i yrkeslivet och möjligheter att engagera sig i samhället. Läsdelegationens uppdrag har varit att bidra till att ge alla barn och ungdomar likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsoplevelser. De grupper som i undersökningar uppvisat svag läsförståelse och läsmotivation har särskilt prioriterats. Det handlar om gruppen pojkar generellt, samt gruppen barn från socioekonomiskt svaga familjer och barn som talar annat språk än svenska i hemmet. Även förutsättningarna för barn och ungdomar med bland annat dyslexi behöver uppmärksammas. Nationella minoriteters särskilda förutsättningar ska beaktas mot bakgrund av att det finns begränsat med litteratur utgiven på de nationella minoritetsspråken. I delegationens uppdrag har det ingått att kartlägga och följa utvecklingen inom det läsfrämjande området. Det finns exempel på framgångsrika insatser på läsningens område i och utanför skolan. Delegationen har dock identifierat ett antal områden med ytterligare utvecklingspotential. Det betonas att det finns många vägar till läsning därav är det av vikt att det finns förståelse och kompetens inom respektive verksamhet så att barn och unga utvecklar sin läsning på många sätt.

Delegationens förslag och bedömningar

Små barns språkutveckling

Det ska, enligt förslaget, framgå av läroplanen för förskolan att förskolan ska sträva efter att utveckla barnens intresse för litteratur. Skolverket föreslås få i uppdrag att ta fram stödmaterial om hur man kan arbeta med litteratur i förskolan i syfte att stärka litteraturens ställning i det dagliga arbetet. Personalen i förskolan föreslås i större utsträckning ges förutsättningar att delta i Läslyftet¹, exempelvis genom att fler handledare med inriktning mot förskola utbildas.

---

¹ Fortbildningssatsning för lärare i läs- och skrivutveckling som genomförs av Skolverket.

Läsning i skolan

Delegationens bedömning är att det finns för många elever som har en bristande läsförmåga när de slutar den obligatoriska skolan. Alla elever, oavsett förutsättningar och behov, ska ges möjlighet att utveckla en fullgod läsförmåga. Läslyftet bör löpa över tid och kontinuerligt uppdateras utifrån aktuell forskning och de behov som finns bland lärare och elever. Huvudmännen bör verka för en långsiktig hållbar kompetens för lärare inom allt från läsinläring, till läsutveckling och litteraturundervisning. Lärare ska ges den kompetens och de verktyg som de behöver för att de ska kunna möta alla elevers olika förutsättningar och behov.

Skolbibliotek och läsning

Frågan om bemannade skolbibliotek behöver utredas. En skolbiblioteksverksamhet ska definieras på förordningsnivå. Skolverket bör ges i uppdrag att ta fram ett allmänt råd för hur man i samverkan med eleverna bygger upp, utformar, följer upp och utvärderar en skolbiblioteksverksamhet. Skolinspektionen föreslås, inom ramen för sin regelbundna tillsyn fokusera särskilt på skolbiblioteken.

Läsning på fritidshem

Enligt delegationens förslag ska det framgå av den del av läroplanerna för grundskolan, specialskolan och sameskolan som avser fritidshemmet att fritidshemmet ska stimulera elevernas läsning. Skolverket föreslås få i uppdrag att ta fram stödmaterial om hur man i fritidshemmet kan arbeta med såväl språk- och läsutveckling som med läsning generellt. Personalen i fritidshemmet bör ges möjlighet till kompetensutveckling inom området läsning.

Läsning på lov

Delegationen föreslår att en flerårig försöksverksamhet ska införas där en eller flera läsfrämjande aktörer får ett årligt verksamhetsbidrag för att erbjuda läsfrämjande verksamhet under lovtid. Försöksverksamheten bör följas upp.

Bibliotek och läsfrämjande

Ett nationellt läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier bör genomföras. Läsfrämjandelyftet ska syfta till kompetensutveckling inom litteraturförmedling och läsfrämjande med ett särskilt fokus på barns och ungas läsning. Satsningen bör inledningsvis vara utformad i projekt där olika kommuner och regioner söker statsbidrag för kompetensutvecklingen. Målet bör dock vara att över tid införa ett nationellt läsfrämjandelyft för bibliotekarier där staten samlat tar ett större ansvar för kompetensutvecklingen för landets folkbibliotekarier.

Läsande förebilder

Delegationen bedömer att studieförbunden bör, inom ramen för uppdraget, stärka föräldrars delaktighet i sina barns lärande och särskilt fokusera på föräldrar som läsande förebilder. Kulturrådet bör, inom ramen för sitt handlingsprogram för läsfrämjande, genomföra ytterligare insatser för att stärka vuxnas läsning så att vuxna kan utgöra läsande förebilder för barn och unga. Inom ramen för detta arbete bör även ingå att utveckla former för hur den statliga nivån kan samverka med den kommunala och regionala nivån för att utveckla den läsfrämjande verksamheten i arbetslivet, bland annat när det gäller arbetsplatsbibliotek. Arbetet bör genomföras tillsammans med andra aktörer som arbetar med vuxnas läsning, till exempel folkbildningen. Kommuner föreslås arbeta för att inrätta tjänster för läsfrämjande ambassadörer som företräder de nationella minoritetsspråken och som kan vara vuxna läsande förebilder för barn och unga.

Uppföljning av och samverkan kring barns och ungas läsning

Delegationen bedömer att uppföljning av det läsfrämjande arbetet i och utanför skolan bör vara ett ansvar för alla nivåer: nationell, regional, kommunal och lokal nivå.

Samverkan kring barns och ungas läsning

Delegationen föreslår att ett läsråd ska inrättas som ska arbeta för att samla och samordna aktörer och insatser inom kultur, skola, civilsamhälle, folkbildning och näringsliv kring barns och ungas läsning i och utanför skolan.

Remissinstansernas yttrande

Förskolenämnden

Nämnden är i huvudsak positiv till betänkandet från läsdelegationen. Förskolan utgör det första steget i utbildningssystemet och spelar stor roll för barns språkutveckling. Nämnden vill lyfta att läsning inte bara får ses som ett nyttoverktyg utan också bör få ske av lust. Det är också positivt med möjligheten för medarbetare i förskolan att få delta i Läslyftet, ett hinder är tillgången på vikarier som kan ersätta medarbetarna i det dagliga arbetet på förskolan. Detta kan få konsekvenser för huvudmannen. Läsdelegationen framhåller vikten av samverkan kring små barns språkutveckling. Nämnden vill lyfta det samarbete som redan finns i Malmö bland annat i form av familjecentraler. På öppna förskolan finns dessutom möjlighet till samarbete med andra aktörer, exempelvis tandhälsovård, bibliotek, svenska för invandrare (SFI) med mera.

Oavsett vilket modersmål barn och unga har är det viktigt att de även läser på sitt modersmål. Delegationen vill säkerställa att litteratur på de nationella minoritetsspråken ökar på landets bibliotek, vilket nämnden välkomnar. I Malmö talar många fler språk än så. Läsdelegationen skulle därför behöva utveckla hur kommunerna kan arbeta med detta.

Barns och ungas läsintresse är ett område där man hela tiden behöver tänka nytt. Nämnden ser behovet av att undersöka hur tekniken kan öka möjligheten till ökad läsning, snarare än till ett hot mot läsningen. Samtliga ambitionshöjningar medför sannolikt kostnader. Det är därmed angeläget att delegationen även framlägger finansieringsförslag.

Grundskolenämnden

Nämnden ställer sig i huvudsak positiv till de förslag och bedömningar Läsdelegationen lämnar. Det är speciellt värdefullt att Läsdelegationen betonar samverkan mellan olika aktörer och samverkan på olika nivåer, långsiktig hållbarhet och kompetensutveckling av personal inom flera verksamheter.

De utbildningsinsatser som föreslås inom olika områden bör, med stöd av det vetenskapliga fältet även innehålla läsutvecklande och läsfrämjande aktiviteter för barn och unga med annat modersmål än svenska. Förmågan att läsa är inte knuten till det svenska språket. Modersmålet är ett viktigt stöd för språk- och läsutvecklingen.

Nämnden instämmer i att det behövs en långsiktig hållbar kompetens inom läsutveckling, men kan också konstatera att kompetensutvecklingsbehovet är fortsatt stort inom området. Kunskaper kring hur anpassningar och annat stöd för läsning i form av hur, till exempel Legimus och Inläsningstjänst, kan användas är inte tillräcklig. De rekommendationer som betänkandet ger angående kompetensutveckling, vilka huvudmannen ansvarar för, är vaga och riskerar att inte förverkligas då praktiska förutsättningar som till exempel vikarier för lärare ofta inte finns.

Tydligare riktlinjer för att säkerställa denna lärarkompetens behövs.

Det finns behov av handledning kring hur man organiserar och driver en skolbiblioteksverksamhet. För närvarande finns ingen specifik utbildning till skolbibliotekarie, utan bibliotekarieutbildningen är generell. Dessutom är det svårt att rekrytera bibliotekarier med erfarenhet av arbete på skolbibliotek. Ett utbildningsmaterial skulle vara till hjälp. Det är viktigt att materialet vänder sig till såväl skolledare, lärare som skolbibliotekarier och att utvecklingsarbetet sker i samverkan mellan yrkesgrupperna.

Nämnden vill tydliggöra att fritidshemsverksamheten bygger på frivillighet vilket innebär ytterligare utmaningar i arbetet.

Nämnden ställer sig i huvudsak positiv till läsfrämjandeambassadörer för de nationella minoritetsspråken men vill framhålla att uppdraget även bör innefatta andra modersmål.

Uppföljning av det läsfrämjande arbetet bör kopplas till skolornas systematiska kvalitetsarbete för att strategiskt utforma läsundervisningen men även identifiera kompetensutvecklingsbehov hos personalen.

SD har lämnat skriftlig reservation.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Nämnden ställer sig positiv till betänkandet och delar Länsdelegationens uppfattning om vikten av att motivera elever till läsning, både för att nå kunskapsmålen men även för lusten att läsa. Nämnden delar även delegationens inställning till digitala läsresurser. Detta förutsätter dock att lärare ges möjlighet att utveckla sin kompetens inom området digitalt läsande och att detta även ingår i lärarutbildningen. Den digitala utvecklingens potential behöver tillvaratas men utan att minska det traditionella läsandets utrymme i det läsfrämjande arbetet. Nämnden vill betona att det finns ett behov av Läslyftet inom såväl gymnasieskolan som inom de obligatoriska skolformerna. Det finns ett behov av att uppmuntra ett källkritiskt läsande för såväl gymnasieelever som elever inom vuxenutbildningen.

Nämnden välkomnar en uppdatering av Läslyftet utifrån aktuell forskning och vill lyfta att även yrkesgruppen specialpedagoger kan inkluderas i samarbetet. Vidare önskar nämnden en tydligare beskrivning av skolledarnas roll i detta arbete.

Nämnden ställer sig positiv till fokuseringen av skolbiblioteken men vill lyfta vikten av långsiktiga lösningar. Ett statsbidrag riskerar att enbart leda till en tillfällig lösning och kan dessutom innebära att de huvudmän som löst bemanningen går miste om resurser för att vidareutveckla skolbiblioteksverksamheten. Det är viktigt att ta tillvara den pedagogiska resurs som skolbibliotekarier utgör och nämnden ser gärna att statusen för denna yrkesroll höjs. I övrigt önskar nämnden ett förtydligande kring vad det innebär att kommuner bör arbeta för att inrätta tjänster för läsfrämjandeambassadörer.

Nämnden ser positivt på att samverkan lyfts i samband med att Läsråd ska inrättas. Det finns dock en önskan om att utveckla befintliga samverkansformer och även ett behov av att hitta ytterligare former för samverkan, vilket ett Läsråd kan vara behjälpligt i.

Kulturnämnden

Nämnden är positiv till utredningens breda anslag samt att det betonas att barns och ungas läsning är ett ansvar och en angelägenhet för hela samhället, inte bara för skolan. Nämndens bedömning är, när det gäller små barns språkutveckling, att Malmö stad kan arbeta vidare med utveckling av små barns språkförmåga genom befintliga projekt som grund och med förstärkning av resurser för metodutveckling. Lässtart behöver utvecklas i större skala.

Nämnden vill lyfta behovet av att stärka kommunens möjlighet att arbeta med lovläsning. Nämnden ser ett behov av att kommunens olika verksamheter och andra aktörer kan genomföra läsfrämjande insatser i flera miljöer där barn och unga befinner sig under lovtid. Nämnden välkomnar satsningen med statsbidrag för kompetensutveckling för biblioteken men ser också att läsfrämjande perspektiv bör på sikt föras in i bibliotekariernas grundutbildning så att en långsiktig och hållbar kompetenshöjning säkerställs.

Läsfrämjandeambassadörer som företräder de nationella minoritetsspråken och som är vuxna läsande förebilder för barn och unga är positiv. Modellen finns redan i Malmö inom arabiska men nämnden ser att det är ett utvecklingsområde vad som gäller minoritetsspråken. Uppföljning av och samverkan kring barns och ungas läsning är ett utvecklingsarbete som bör genomföras på nationell nivå men insatsen bör också ha en stödjande funktion för det mer operativa kommunala uppdraget.

Nämnden vill särskilt understryka vikten av utbildning för grupper som till exempel fritidsledare, bibliotekarier med flera, utbildningar där man möter barn och unga på deras fria tid. De traditionella utbildningarna avspeglar inte till fullo samhällsbehoven och nämnden anser att den frågan bör lyftas till Utbildningsdepartementet.

Nämnden anser att genom mer permanenta och långsiktiga finansieringsformer kan insatser på lokal nivå skalas upp.

Stadskontorets bedömning och förslag till yttrande

Generellt delar stadskontoret och remissinstanserna delegationens bedömningar och ställer sig positiva till stora delar av förslagen i betänkandet Dock finns det en del tveksamheter till några förslag och vissa förslag behöver förstärkas och utvecklas. Nedan finns de synpunkter och kommentarer som lämnas i förslag till yttrande.

Små barns språkutveckling

Det är viktigt att lyfta att barns läsning inte bara är nyttoläsning utan också bör ske av lust. Det är välkommet att det ska framgå i förskolans läroplan att förskolan ska sträva efter att utveckla barnens intresse för litteratur. Det är positivt att Läslyftet även ska vara öppen för medarbetare i förskolan. För detta krävs vikarier och därmed kan Läsdelegationens bedömning att detta förslag inte skulle få några konsekvenser för huvudmannen ifrågasättas. Tillgång till böcker och läsning på andra språk än svenska bör förekomma då förmågan att läsa inte är knuten till svenska språket.

Läsning i skolan

Det finns behov av Läslyftet inom såväl gymnasieskolan som de obligatoriska skolformerna, även specialpedagoger bör inkluderas i samarbetet. Kompetensbehovet är stort inom området läsutveckling. Kunskapen kring hur anpassningar och annat stöd för läsning i form av hur till exempel Legimus och Inläsningstjänst kan användas är inte tillräcklig. Alla lärare och

studiehandledare, oavsett ämne, måste arbeta med läsutveckling på olika sätt och kompetensen här är inte tillräcklig. De rekommendationer som betänkandet ger angående kompetensutveckling, vilka huvudmannen svarar för, är vaga och riskerar att inte förverkligas då praktiska förutsättningar som till exempel vikarier för lärare ofta inte finns. Tydligare riktlinjer för att säkerställa denna lärarkompetens behövs.

Digitala läsresurser och dess potential att väcka läsintresse samt ökad möjlighet till läsning är positiv. Det förutsätter att lärare ges möjlighet att utveckla sin kompetens inom området digitalt läsande och att detta även ingår i lärarutbildningen. En tydligare skolledarroll behövs i detta arbete.

Skolbibliotek och läsning

Det finns ett behov av handledning kring hur man organiserar och driver en skolbiblioteksverksamhet. För närvarande finns ingen specifik utbildning till skolbibliotekarie, utan bibliotekarieutbildningen är generell. Det är även svårt att rekrytera bibliotekarier med erfarenhet av arbete på skolbibliotek. Ett utbildningsmaterial skulle vara till hjälp. Materialet behöver vända sig såväl till skolledare, lärare som till skolbibliotekarier och att utvecklingsarbetet sker i samverkan mellan yrkesgrupperna.

Läsning på fritidshem

Fritidshemsverksamheten är en frivillighet vilket är en utmaning i arbetet.

Läsning på lov

Samverkan behöver utarbetas inte bara på nationell nivå via Läsrådet, utan även på kommunal, för att kunna ta ett helhetsgrepp kring lovläsningen och långsiktigt bygga förutsättningar för samarbete mellan olika aktörer. Läsfrämjande insatser bör bedrivas i flera miljöer där barn och unga befinner sig under lovtid.

Bibliotek och läsfrämjande

Långsiktiga lösningar för bemanning på skolbiblioteken behöver lyftas. Ett statsbidrag riskerar att enbart leda till tillfälliga lösningar och kan dessutom innebära att de huvudmän som löst bemanningen går miste om resurser för att vidareutveckla skolbiblioteksverksamheten. Det är viktigt att ta tillvara den pedagogiska resurs som skolbibliotekarier utgör. Läsfrämjande perspektiv bör på sikt införas i bibliotekariernas grundutbildning så att en långsiktig och hållbar kompetenshöjning säkerställs.

Läsande förebilder

Det är positivt att det på nationell nivå säkerställs att litteraturen på de nationella minoritetsspråken ökar på landets bibliotek men vill även framhålla att det på många ställen talas många fler språk än så. Läsdelegationen skulle därför kunna utveckla hur kommunerna kan arbeta med detta. Det behövs en tydligare formulering till vad det innebär att kommuner bör arbeta för att inrätta tjänster för läsfrämjandeambassadörer.

Uppföljning av och samverkan kring barns och ungas läsning

Det är av vikt att på gemensamma sätt följa upp ungas läsning för att få mer kunskap om vilka metoder och arbetssätt som är verkningsfulla och effektiva. Ett sådant utvecklingsarbete bör genomföras på nationell nivå men insatsen bör också ha en stödjande funktion för det mer operativa kommunala uppdraget.

Uppföljningen inom skolverksamhet bör kopplas till skolornas systematiska kvalitetsarbete för att strategiskt utforma läsundervisningen men även identifiera kompetensutvecklingsbehov hos personalen.

Samverkan kring barns och ungas läsning

Barn och ungas läsintresse är ett område där man hela tiden behöver tänka nytt, bland annat hur tekniken kan användas till ökad läsning.

De traditionella grundutbildningarna avspeglar inte till fullo samhällsbehoven och den frågan bör lyftas till Utbildningsdepartementet. Ambitionshöjningar medför sannolikt kostnader därav är det angeläget att delegationen även framlägger ett finansieringsförslag där det tydligt framgår att staten skjuter till medel till kommunerna för de satsningar som ska göras. Det finns behov av mer permanenta och långsiktiga finansieringsformer till läsfrämjande verksamhet både i och utanför skolan.

Ansvariga

Bertil Siöström Avdelningschef